



## Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository



Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ  
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial  
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով  
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

**Share** — copy and redistribute the material in any medium or format

**Adapt** — remix, transform, and build upon the material

19541

891.99

\$-94

1880





481

Տ Ա Ի Ի Ղ

ՅԻՍԵԱՆԻ

Փ Բ Է Յ Դ Ո Ի Ն



Յ Փ Ի Ի Ս

1880

Ի ՅՊԱՐԱՆԻ ՀԱՐԱՐ. ԷՆԿԻԱՅՆԱՆՑ ԵՒ ԸՆԿ.

291.99  
\$-94



891.99

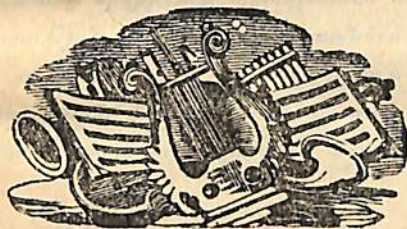
\$-94

Կ. Տ Ա Ի Ի Ղ

ՅԻՍԵԱՂԻ

Փ Ր Է Յ Դ Ո Ի Ն

6388



2003

Տ Փ Ի Ծ

1880

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՀԱՐԱՐ. ԷՆՖԻՈՂԵՆՑ ԵՒ ԸՆԿ









Ո՛վ բաղդախնդիր. այդ ի՞նչ սաղայել  
 Գաղթելու ողին շնչել է, աղղկել:  
 Շան երեսիցն կարծելով հեռի՝  
 Մահուան բերանը ընկնում ես դերի:  
 Պանդխտութիւնը՝ քանդեց մեր տունը:

Եթէ՛ քեզ յիշեմ Վխալա և Գանգէս,  
 Ականջդ անից ձեռքով կը փակես.  
 Շատ հայ վրտակներ սոցա մէջ ընկան,  
 Յորդեցին ջուրն, այլ երս չը կան:  
 Պանդխտութիւնը՝ քանդեց մեր տունը:

Գլտեմ առաջուց՝ պառու կընոջ պէս  
 կը ողբաս, կը լաս, անէծք կը թափես.  
 Անաստուած Բրդից չունենք մինք դաղալ,  
 Գերփում հայերիս, քերթում անդադար:  
 Պանդխտութիւնը՝ քանդեց մեր տունը:

Նա անաստուած չէ, դու ես անաստուած.  
 «Ակըն ընդ ական» միթէ՛ չես լրսած.  
 Վեր սու դու ես վահան, նիղակն,  
 Փըշրիւր ատանն և փորիւր ակն:  
 Պանդխտութիւնը՝ քանդեց մեր տունը:

2

Ահա՛ քեզնից մեկնըվում եմ,  
 Ապագայով վրդովվում եմ.  
 Չգոյշ կանց, ունիս շատ բանսարկու,  
 Չունիս ինձպէս երկըրպագու:

Ո՛հ, բախտըս ի՞նչ անողորմ է,  
 Քեզնից անխնայ ինձ խըլում է.  
 Կ'արժանացնէ արդեօք Տէրն  
 Կրկին տեսնեմ քո պատկերն:

Ո՛ւր որ երթամ, ի՞նչ տեղ ապրիմ,  
 Քեզ կը մընամ հաւատարիմ.  
 Դիցուն՜իներ ցած գան երկնից՝  
 Չեմ հովանայ իմ սուրբ սէրից:

Աչքդ սրբիւր, հերիք եկաւ,  
 Լերթ ու թռքս կըրակ ընկաւ.  
 Բաց ժանիքդ, սլ մահ, կըրծիր,  
 Այս հրաժարման բողէն կարծիր:

Թէպէտ քեզնից հեռանում եմ,  
 Սիրտս, հոգիս զբաւ թողնում եմ,  
 Թոյլ տուր, սատղ իմ, մէջքդ գրկեմ՝  
 Իցէ՛ հեռու կեանքս կնքեմ:



3

Լըսիր, Մանուկ Հայաստան,  
Մերուկ ծնողիդ թախծութեան.

Պարսաւում է մօր շրթունքն  
Որդոց կենաց չար արդիւնքն.  
Ո՛հ, դառն է նրա արտասունքն.

Ո՞ւր են ծընած մանկունքս,  
Որոնց ջամբեց պտկունքս.

Օրօր երգս շուտ մոռացան,  
Իմ երկունքս հեշտ ուրացան.  
Ո՛հ, յոյսերս ունայնացան,

Կրօնքըս՝ առանց ինչ բըծի  
Իբրև եզիս յանձնեցի.

Գրաւականս անարդեցիք,  
Աղանդներով պատուածեցիք.  
Ո՛հ, մինչ անդո՞՞ ժառանգեցիք:

Եղեմախօս բարբառով  
Հայացրի ձեզ դարերով.

Այժմ հայկական միժնոյրտան  
Պղծում է ձեր խորթ կոկորդն.  
Ո՛հ, զուչակում ձեր կորուստն.

Վարքն, բարքն հայութեան՝  
Գողափար էր սրբութեան.

Խըրտուիլակ էք այսօր դարձել,  
Կատակ անուան արժանացել.  
Ո՛հ, յիշոց եմ վարձ ըստացել:

Ափսոս գահոյք և դայտոն՝  
Դարձար շատին բրաբրոն.

Ա՛հա քեղնով կոյր Պարթևն  
Չարդարել է իւր Արևն  
Ո՛հ, Չարդուեցաւ Արծուիս թևն.

4

Կախարդեց ինձ միանդամայն  
Կայծակնահար հայեացքդ,  
Գիշեր, ցերեկ դիւի նըման  
Մըմնջում եմ սև աչքդ:

Ուրուականդ ցոլացնում է  
Ամենայն մի առարկայ,



Ինձ անընդհատ յիշեցնում է,  
Որպէս թէ դու կաս ներկայ:

Երանի թէ հառաչանքս  
Կարեկցութիւն զարթեցնէր,  
Եւ անսահման չարչարանքս  
Ողորմութիւն կաթեցնէր:

Առանց քեզ իմ գոյութեամբն՝  
Դրժկամակ եմ ես երկնից,  
Քանզի անձիս միայնութեամբն՝  
Պատուհասել ընտրեց ինձ:

Ամեն թակարդ սէրս լարեց՝  
Հաճոյանամ դուցէ քեզ.  
Սակայն բաղդս ճակատագրեց՝  
Չ'երջանականամ երբէք ես:

5

Բարեփոխութիւն վիճակել Տաճկից՝  
Չոհ է պահանջում նրա հպատակից.  
Միայն լոկ աղօթքով և լաց ու ճըչով,  
Չեռք չէ բերել դեռ ազգերից ոչ ով:

Ով բարեփոխման գօտևորուել է,  
Նախ կապըն աղղման ջլատել զբահուել է.  
Ինքնօրէն պանծալ և մնալ սատրաղբեալ՝  
Անհաշտ իղէայք են, խաղ է կատարեալ:

Հայն չէ պատսպարած հարազատ ազգից,  
Պաշտօն, բարձ ու դանձ սպասում է Տաճկից.  
Երբէք երկիրդից՝ նա չի յանդգնի  
Բարեփոխութեան համակրել յայտնի:

Տաճկի զիւանում վարձկան այլազգին  
Չի շիտթի բնաւին մարմնու հետ հոգին.  
Իբրև քրիստոնեայ, առել է դասեր՝  
Ազգինը ազգին, կայսրինը կայսեր:

Տաճկաստանցի հայն՝ տիրական անտէր  
Գահերի փշրանքին շնտ է կարօտ դեռ.  
Տարիկն մէջքին, ցուպն ձեռքն առած՝  
Յանկարծ Եւրոպայ մուրալու խաղաց:

Գայլըն իւր դառն հովուին չի յանձնի,  
Եւ հետևաբար՝ չլինքն հաստ ունի.  
Իսկ հայն փոխանակ զիմելու բազկին՝  
Ապաւինեցաւ վեհախմբակին:

Մինչ կաս, տաճկահայ, աղղման տակ բարձրից,



Չի էանայ ինչ քոյ ձըգտուններից  
Ինամակալութեան թող անարգ քղանցն՝  
Յնորք է խնկարկել երկու տէրանցն

6

Ուտի Մանգի մարդարէին  
Տէրն բարի սնայ,  
Որ սաստել է ուղղափառին՝  
Գինով չը խընդայ.  
Ապն թէ ոչ կը պատկուէր՝ ծառայն Յիսուսի:

Հայր Լուսերն ունի կտակած  
Մի արդար վըճիւ.  
Թէ ով գինի չէ ճաշակած՝  
Մորս ճանաչիր.  
Պատճառ սիրեց երգ ու աղջիկ՝ առանց բաժակի:

Օրն մի շիչ պատուիրում է  
Մեծն իպոկրատ.  
Ով դեղադրիս հաւակիրում է՝  
Կին է սչ տղամարդ.  
Այլ եւ խորհուրդ կը տեսնէի՝ մի արի փարատել:

Արմենային է սրբազան

Ամեն գինարբու,  
Ուր մեր հայր Նոյն յօգուտ մարդկան  
Ճարտարեց քաղցու,  
Երբ նա իջաւ Նախիջկան՝ Այրարատ սարից:

Ուրեմն, թող պաշտենք, պատուենք  
Գինեբաշխ Նոյին  
Ի յիշատակ նորա երդուենք  
Ջուր չըմպել բնաւին.  
Քանզի ջրահեղձ եղաւ մէջն՝ ազդն՝ մարդկութեան:

7

Զէ յթնն, արձակ դու աշխարհիկ,  
Սարուձորըդ է անառիկ.  
Ամեն մի քար և անկիւնն  
Շաղախել է զո արիւնն:

Մինչև ցայսօր ժայռիդ կըրճում  
Արձակութեան դրօշն է ճօճում,  
Եւ սաններիդ արձակ կըրճքում  
Քաջ Ռուբինեանց սիրտն է զարկում:

Սուր մըղրախն միակ կայքդ է,  
Քո ասորուստն և զո կեանքդ է,



Անարդ լուծն տաճիկ մարդու՝  
Էդ զէնքով ես թօթափել դու:

Չորեքդարեան անդէն ստրուկն  
Քեզ է մեկնել թոյլ բազուկն.  
Պէտք է քեզնից՝ Ղարադաղից  
Անցնի հրդեհն վանայ վրայից:

Մեծադահըն, գերագահըն,  
Երդուաւ սըտել Սոյ գահըն.  
Բայց դու վէհիդ վաւեր զգալով՝  
Երգմնագրի դէմ երդուար սլաքով:

Հոխ, բայց անգոր ամիրայք մենք  
Արձակ կեանքիդ նախանձում ենք  
Ճոխութեան մէջ անգորութիւն՝  
Մեռելութեան՝ է նմանութիւն:

Մի երկրայիր, թէ արարքդ  
Չեն գնահատի Հայ եզրարքդ.  
Կանանց զարն կը ծախեն նրանք,  
Որ առաքեն զէնք և գըրեանք:

Կեցցէ հայոց եկեղեցին,  
Հայ է մնացել Կիլիկիցին.

Չէ ներչնչած ոչ մի ազգին  
Մեր խաչվառի արձակ ողին:

Տ

Կենդանութեան փափագողն՝  
Հարկաւոր է օդ շընչէ,  
Վայելչութեան պապակողն՝  
Պարտաւոր է երգ հնչէ:

Երգըն ամեն ստոր զգացմունքներ  
Կը սրբէ իւր զօրութեամբ,  
Եւ ամեն վիշտ, տառապանքներ  
Կը իլանան նրա օգնութեամբ:

Նրա մէջ չը կայ՝ սէր, հոգի, կեանք,  
Ով չէ երգում, մընջում է,  
Որպէս մի գէշ, դիակ, կրմախք  
Նա երկրիս վրայ շրջում է:

Ինչ ազգ զուրկ է երգարանից՝  
Հուշակուած է բարբարոս,  
Եւ խաչուած է իւր պարոնից,  
Որպէս անբան մարտիրոս:



Սերն երգից բորբոքուելով  
 Շղթաներն խորտակեց,  
 ձերմակիցն վրէժ առնելով  
 Իրաւունքներ վաստակեց:

Միայն երգելով ընդհանրացաւ  
 Նազարեցու կրտակն.  
 Եւ մարգրու մէջ արծարծուեցաւ  
 Ուսման սիրոյ կըրակն:

Աներգ բռն է սուր երկաթն  
 Զօրականի քաջ աջում:

Երբ հայրենեաց սուրբ գանգատն  
 Նրանից զոհ է պահանջում:

Առանց երգի չունի հրապոյր  
 Նուագարանը ճաշելիս,

Օրիորդից անգամ համբոյր  
 Դուր չէ գալիս պաշկիս:

9

Կար ֆունաստան մի զօրական,  
 Զունէր ծընողը և աղգական.  
 Մի թուր էր միայն, հորից ստացել.  
 Որ աւանդ էր պապից մնացել:

Օրհասական մահճում պարզած,  
 Ալեորն որդուն ասաց՝  
 Վերջին կամքս սուրբ կատարես,  
 Անկախութեան թուրն նուիրես:

Հաւատ, օրէնք երդում կերաւ,  
 Երբ զէնքն հօր ձեռքից առաւ.  
 Անկախութեան գործի համար  
 Պատենիցն հանէ յօծար:

Ճնշած եղբօր կախութիւնն  
 Վըրդովում էր նրա բնութիւնն.  
 Սպասեմք յուսով կրկնում էր նա,  
 Գուցէ երկկնք լուծն բառնայ:

Թիւրքիոյ զէմ փողն հնչեց,  
 Կապեց թուրն, ուխտն յիշեց.  
 Դափնէ պնակն անկախութեան,  
 Գինն էր նորա գըրխատութեան:

Ուստի գողով միահեծան,  
 Ազդն կանգնեց նրան մահարձան,  
 Եւ սուր թուրն վըրկայողի  
 Դարձաւ ազգին ուխտատեղի:



10

Խաղող, քեզ է միայն վիճակուել՝  
Պտղեղէնի զարդ հռչակուել.  
Որթղ հրեշտակ բերաւ դրախտից,  
Հայր Նոյն քամեց, քնեցաւ հիւթից:

Ողկուզովք ոստից կախած՝  
Մարգարիտ ես, կարծես, շարած.  
Հատիկներդ ամեն մինը  
Քոյնուր ակնից բարձր է զինը:

Քաղում են քեզ, հնձան տանում,  
Ոտով կոխում, քաղցու հանում.  
Տակառի մէջ, աղբիւրի պէս,  
Խոխողալով զըլորվում ես:

Մաճարիդ հետ չեչդ խառնած,  
կարասում կաս, օժած, թաղուած.  
Առանց կրակի եռ ես գալիս,  
Լեզուի ծայրն կըծում խմելիս:

Սուրբ տրկի մէջ զօրանալով.  
Ենորհ ես բերում, քաղաք սայլով,  
Իջնում մառան, փառքդ փըռում,  
Ծառիդ պէս ես աշխարհք ծըռում:

Մափորի մէջ ամփոփած ես,  
Գահիդ վերայ դու բազմած ես.  
Ո՛չ պալատում, ո՛չ խորճըթում՝  
Առանց քեզ հաց կուլ չէ գնում:

11

Դահն՝ կրօնը գրկելու  
Խաչով կնքեցինք.  
Սէրն՝ լեզուն փրկելու  
Երդմամբ պնդեցինք:

Մեր ընթացքն խոհեմ էր՝  
Թնդաց Լիֆլանդիան.  
Փոքրիկ խումբն կազմում էր  
Մի սերտ գերդաստան:

Կղերի լեղին էր շարժում  
Մեր նպատակն,  
Ծածուկ ական էր քաշում  
Մեր թմբի տակն:

Ամբաստանեց մեզ անխնայ  
Ազգի առաջին.



Եւ խռովեցուց մեր զէմ նա յովաթ  
 խառնիճաղանջինս չաղիք բոճաթ  
 Ինչ կաթեղրըն՝ առանդեց՝ բաւաթ  
 Թարգմանեց ծուռն.  
 Մատնութիւնը ընդհատեց  
 Կրթութեան դուռն:

Մեր տաճարն խախտուեցաւ,  
 Մեզ խաղառ փոյթ չէ:  
 Այլ ինչ գաղտնիք գաղթուեցաւ  
 Ուխտիս անջինջ է:

Կատարեցինք կրթելով  
 Մեր առաքումն,  
 Փարատեցինք մըրցելով  
 Օտար ազդումն:

Եւ թող խմորեալ համբաւեն  
 Ընտրեալ հատուածն,  
 Անմեղներին ասպաւէն  
 Է Տէր Աստուածն:

12

Ուսանողներ, ժամանակ է հեռանամ,  
 Գէպի Մասիս՝ հայրենիքս սլանամ.  
 Հողուլ չափ խռովում եմ,  
 Որ այսօր զըրկվում եմ  
 Խրախճաններից ձեր ուխտի:  
 Բարեան մընաս միարան:

Համալսարան՝ Մուսայներու կացարան,  
 Իմացական կարողութեան մարզարան.  
 Հայրութեան հովանիդ  
 Քո սանիկ պատանիդ  
 Որդոց որդի կաւանդէ:  
 Բարեան մընաս՝ ճեմարան:

Դասախօսներ, բարեկամներ մարդկութեան,  
 Հանրաճանօթ նահատակներ զիտութեան.  
 Ունկնդրիս կաթեղրից  
 Չի թընդայ այսօրից  
 Չեր համարձակ բարբառն:  
 Բարեան մընաս՝ դասարան:

Դիւցազների պատրաստանոց՝ մըրցարան.  
 Մարդուս պատուց և իրաւանց ախոյեանն  
 Քանիցս մըցանակ

1002  
 6389





Մրցեցի, իբրև ստակ,  
 Մենամարտի հանդիսում:  
 Բարեան մընաս՝ մրցատունը:  
 Օրհնեալ պանդոկ, ազատութեան աւազան,  
 Միջնորդ սիրոյ, մեղամաղձի խարազան,  
 Կը գամ ես արդեօք՝ հիւր,  
 Վայելելու դարեջուր,  
 Յիւր և իցէ կենաց մէջ:  
 Բարեան մընաս՝ կայելանց:  
 Անիծեալ բանց, անհիւրասէր վերնախորշ,  
 Քանի եօթնեակ ժողովակցի անախորժ:  
 Դու արձան բրնձութեան,  
 Նախատինք դիտութեան՝  
 Հեղինակիդ թուք ու մուր:  
 Չարեան մընաս՝ երդարանս:  
 Վերջին անգամ մանենք մառան՝ գինետան,  
 Սպառենք յեաին դարեշիշն միութեան:  
 Ընծայենք մեր ողին  
 Դրալրութեան զրօշակին՝  
 Ի շինութիւն Հայ ազգիս:  
 Բարեան մընաս՝ երկրակից:

13

Ո՛հ, ի դուր ես, Հայկայ տոհմիկ,  
 Տունդ կըռուով շրջըջում:  
 Շուրջդ կըղեր, իշխան, ռամիկ  
 Գարան մըտած խըրինջում:  
 Մամոնայով, ալիարետով  
 Ճեղքելու են քեզ մըղում:  
 Չգոյշ կնց գայլից՝ դառան մորթով,  
 Քո ձեռով են փուշ քաղում:  
 Խեղքըդ իբրև պարզն՝ երկինից,  
 Ա՛հ է Տաճկին միշտ ազղել,  
 Չիցէ դարթես մըտաց քընից՝  
 Բարբդ, վարբդ ողջ խախտել:  
 Մի հաւատար, դրսպարտանք է,  
 Անգուղութեան հայ սեռի,  
 Որոմնացան հրք քսան՝ օզգէ՝  
 Միութեան կապ չի զօրի:  
 Գոյութիւնը քո ազգութեան,  
 Միթէ սիրոյ չէ վըկայ:  
 Ո՛ւր է որդին հին մարդկութեան՝  
 Յիշատակը այժմ միայն կայ:



Թո՛ղ Տաճիկն՝ քաջ զխոնայ,  
 Բազկով զլուխն՝ չի՛ սանձի.  
 Թուրն ու սուրբ կը բթանայ  
 Հոգւոյ զէնքն՝ քան լիցի:

Ա՛յն խուլ դարբն անցաւ անդարձ,  
 Երբ անպատիժ մարտեցին.  
 Այսօր կառնէ արժանի վարձ  
 Չարեաց համար՝ քո զրացին:

Մի՛ վհատիր, խեղճիկ տոհմիկ,  
 Հայ Եհովան չէ՛ զլացել.  
 Քեզ փորձել են շատ թշնամիք,  
 Միշտ մի Մամգուն յարուցել:

14

Երբ ես, ընկերներ, արբենալուց  
 Գլխով ոտով ցաւագարուեմ,  
 Եւ ընկնեմ մահճում անդամալոյժ՝  
 Գուշակեցէ՛ք, որ զատվում եմ:

Եթէ ոտներս յանկարծ ձրգեմ,  
 Ծրագրած ունիմ արդէն կտակս.  
 Ուրեմն սիրով կը բողոքեմ՝  
 Անձէս տօնել թաղման կարգս:

Առանց պատանքի ղետեղեցէ՛ք  
 Տակառու՛մն՝ դադաղի տեղ.  
 Բերանս մի չի՛ զինի ածէք,  
 Որպէս մեղաց թողու՛թեան ղեղ:

«Այխարհ ամենայն» չէ՛ ուրախ յանդ,  
 Գլխուոյ երգեր եղանակէ՛ք.  
 Ի սէր Աստուծոյ, չածեն զանդակ՝  
 Փոխանակը թասեր զարկէ՛ք:

Գիտ նըկուղի մէջ հանրկ է թաղել,  
 Ուր տակառներ սպառում էի.  
 Գէպի ծորակն զլուխս ուղղել,  
 Որ զարթնելուս՝ խսկոյն խմէի:

Տապանիս վերայ զրոշմելու է՝  
 «Ծընաւ, ըմպեց, ապա մեռաւ»:  
 Նան ալցելուն մաղթելու է.  
 Որ էն կեանքում չմիամ ծարաւ:

15

Վայ էն ֆէսին, որ զիտէ ո՛չ  
 Հայութեան մէջ կամակորել.  
 Նան անխնայ որդուն և կնոջ  
 Նորա օգտին զոհարերել:



կայ թեթև ֆէս, որի աչքին  
խաղալիք են հին ծէտերն,  
Եւ որ դուր գայ օտար աղզին,  
Պըղծում է նրանց խորհուրդներն:

Անկիրթ ֆէսն զիտէ արդեօք՝  
կիրթ աղզերն զէնք. կը կարգան,  
Եթէ մի ազգ ծպտեալ մըտօք  
Դիպչի նոցա սովորութեան:

Ֆէսն Տաճկին ծառայ դարձաւ.  
Առանց արիւն վալթել տալու.  
Քանզի չորի ձեն բարձաւ,  
Որ արդելք է կուլ զընալու:

Եթէ մի ֆէս սուգ է մըտած  
Բարք ու վարքի զեղծման կողմից,  
Ողորմելին չէ նըկատած,  
Որ նեխուել է տարբեր սաղմից:

Սովորութիւն, ծէս, բարք ու չոր.  
Անն չորս սիւն մի ազգի տան.  
Թէ խախտուեցան սոքա մի օր՝  
Անթիւ ֆէսեր տակը կերթան:

Վայ, ֆէսաւոր, անազալից,

Թէ հայութեան չես հարազատ.  
Թէթ են նայում քո ներկայիդ՝  
Ափսոս կը տաս անցեալից չատ:

16

Ողջ ճրմեռն պէտք է ըմպել,  
Որ կարենանք ցուրտն զըսպել.  
Ապա թէ ոչ զինու տեղ՝  
Անոյ կանէք անհամ զեղ:

Ողջ գարունքն պէտք է խըմն,  
Վարդն, պարտեզ խնգրում է մեզ.  
Սոխակն սէր երգելիս՝  
Գինին մարդու դուր զալիս:

Ողջ ամառն պէտք է քամենք՝  
Տօթից. տապից տապակում ենք.  
Գինին կեանք է երակին.  
Զուրն ժանտախտ ստամորին:

Ողջ աշունքն պէտք է կոնծած՝  
Բնութիւնն է ողջ ալեկոծած.  
Եղանակիս յարմար ճար՝  
Աստուած չնորհեց մեզ մաճար:



Ողջ օր, շաբաթ, ամիս տարի՝  
 կուշ տուր, թէ կեանք կամիս վարի.  
 Շնան խրատիս չը լըսած՝  
 Էն աշխարհն շուտ զընաց:

17

Քաղաքականը ազգին աւանդել՝  
 կենաց և մահուան հարց է դարձած.  
 Հայն այս խնդիրն ո՛չ թէ չէ սերտել,  
 Գոյութիւնն անգամ չէ ենթադրած.

Քաղաքականը ամէն իրաւամբ  
 Հայ հեթանոսին վիճակուեցաւ.  
 Արքունիքների մեքենայութեամբ՝  
 Նա, որպէս գործիք, չը ստորացաւ:

Գրօշանշանն է քաղաքականի՝  
 Լերնութ խորագէտ իբրև ըզօձ.  
 Այլ՝ լերնութ միամիտ իբրև զաղանի,  
 Խաչանշանն է տաճկահայոց:

Քաղաքականին իցէ հայն նուիրէ,  
 Իսկոյն կը կանգնի խորթ զրօշի առկ.

Իր եղբոր արեամբ կ'արդիւնաւորէ  
 Տաճկի խորհուրդն, որպէս վասակ:

Ամենակնճռոտ հանդոյցն կեանքից  
 Հայն իւր հանձարով կը լուծանէ:  
 Այլ երբ զգուշացնես քաղաքականից՝  
 Թուր ու սուր քո դէմ կը մերկայնէ:

Քաղաքականը, որպէս քուրայ, բով,  
 Լուծում, եղծում է ազգութիւնն.  
 Երկաթ ու ոսկին կը հալչի նրանով՝  
 Եթէ փորձէ իւր զօրութիւնն:

Լէր քաղաքագէտ, բնւ է, ամիրայ,  
 Փետրով զարդարուիլ սիրամարդի  
 Տաճկի ծիրանին սքօղել չի կարայ  
 Շըղթայի ծայրն փարթամ ստրկի:

18

Շուշան ջան, քի համա՝ կինքս կէս էլաւ,  
 Քու սրտի շահիլը վունչիչով չ'էլաւ,  
 Ի՞նչ գէթ իմ արի քի ասան, իմ հոքին,  
 Վուանիրդ կու նընգնիմ՝ միզայ գուքամ քիդ:



Լաէնց էլ քարնսիրա՝ չիս պիտի ըլի,  
 Անմիղ տիղը մարթուս՝ հալ ու մաշ անի,  
 Ի՞նչ իս ասում իժուս՝ քու խըճպըտանքիդ,  
 Թէ վուր մատաղ անիս զլուխս՝ պատկըրքիդ:

Ի՞նչ կուլի մէ ձէն տաս՝ զի իմ հոքէհան,  
 Մէ սիրտս խիթարիս՝ չը դաղիս էթքան.  
 Քու անուշ բերնեմէն մէ համով խօսին,  
 Չարչարանքիս գիղն է՝ իմ բախտիս հիւքն:

Աստուծ սիրունութիւն՝ քի էնդուր էրիս,  
 Վուր օղօրմած ըլիս՝ պարուն սիրեկնիդ.  
 Վարչիկ կօնիս, աչկի լուս, մէ տխուրթիւն գաս,  
 Է՛ս ջուրը տարածիս, մէ համբուրիլ տաս:

19

Անգութ երկինք, անխնայ երկինք.  
 Ազդիս մահուան դու դատակնիք.  
 Քեզնից չլացած Արմենեայն՝  
 Ատեանիդ դէմ բառնում է ձայն:

Ապաւինած քո խոստմանն՝  
 Նա սուրբ պահեց իր պայմանն.  
 Իսկ դու անխուով նայում վերից  
 Նրա քայքայման՝ ոտխնեքից:

Որ անունդ պայծառանայ,  
 Ամենայն զոհ յանձն առաւ նա.  
 Իր տխանեան տոհմին անգամ  
 Կնամարդ կայուց յոմարակամ:

Լաւ համարեց մատնել օրէնք,  
 Ազատութիւն, իրաւունք, զէնք.  
 Քան թէ վտանգել մի հնչին տառ.  
 Քո սուրբ գրքից տասն և ութ դար:

Էլ ի՞նչ զոհես նրանից խընդրում,  
 Հողին է միայն մնացել փորում.  
 Տուն չը մընաց քար քարի վրայ,  
 Ազգն զընաց գերի, ծառայ:

Ինչպէս տրտունջ չը բառնամ ևս,  
 Երբ բառնում է երկինքն մեզ.  
 Աւաղ, վախճան Արմենեայիդ՝  
 Երկինք եզաւ պատճառ մահիդ:

Ներեր, երկինք, բարբաջանքիս,  
 Դառն լուծն խռովեց ողիս.  
 Կ'ըմպեմ մինչի գրքիս դուռն,  
 Լեզուտ թասիս յետին մըրուռն:



20

Հայն խելքի մախազ է,  
Միայն տախտի շաղախ է.  
Տիրոջն կը ծախէ,  
Միայն լըծից միշտ կախ է:

Հայն գանձեց բիւր քանքար,  
Միայն հազար լաց, սուգ կար.  
Տուն ձրգեց սրբաբար,  
Միայն թաղման դանդ չըկար:

Հայն միշտ ժամ կը մանդայ,  
Միայն մահն երբ կըզգայ  
Բնաւ կրօնից չի դարձ գայ,  
Միայն տասն հերձուած կայ:

Հայն որսում կին օժտով,  
Միայն շինում սորուկ շուտով.  
Երգվում է իր որդով,  
Միայն խուով է ողջ շարթով:

Հայն վազը է անկիւնում,  
Միայն կատու ատկնում.  
Խօսքով է խաչ անում,  
Միայն գործքով խաչ հանում:

Հայն ստացաւ բարձր բարձ,  
Միայն իրբն արեան վարձ,  
Ծն եղաւ Էէյ յանկարծ,  
Միայն դահիճ իր եղբարց:

Հայն պրուսնակ կըթուեցաւ,  
Միայն զըղում, սոխ դարձաւ.  
Էծ-մօրուք շահեցաւ,  
Միայն կապկի նմանեցաւ:

Հայն ուտում կը սիրի  
Միայն ազգը Էնչ չի գրի.  
Մեծ անուն կը ճարի,  
Միայն պոչն է օտարի:

Հայն կը տայ միշտ վարայ,  
Միայն մի դար գոռայ.  
Կը ցաւի ազգի վրայ,  
Միայն կ'ուղղէ կտակը նրա:

21

Մանուկ Աբամ, դադարիր,  
Քաղցրիկ քունդ մի կոտրիր:



Ի՞նչ երազ է վերցուում,  
 Որ էսօր չես հանդարտվում,  
 Բախտն մօրից քեզ զըրկեց,  
 Քեզ վրայ դայեակ ինձ կարկեց.  
 Ի՞նչու խէթ ես ակնարկում՝  
 Կ'ընտելանաս իմ զըրկում:

Իմ մատնոցս, խելօք կնոց,  
 Միշտ կը շնորհամ մեղրահաց.  
 Կէս գիշեր է՝ տես արդէն  
 Դրացիներն չը դարձին:

Թէն ազգաւ լատին եմ  
 Քեզ որդեգիր կընդունեմ.  
 Եւ չեմ խնայի իմ կեանքս,  
 Ունայն չ'անցնի միայն ջանքս:

Երբ օտիդ վրայ կը կանգնես,  
 Դուրս չեմ թողնի՝ լոյս տեսնես,  
 Որ խաղալիս ընկերդ,  
 Չը պղտորէ մըտքերդ:

Ի՛սկ տասնամեայ որ դառնաս,  
 Դէպի շրուտ կ'ընթանաս.  
 Կրօնս, լեզուս կը մարսես,

Կը դաս մօրուիդ՝ մայր կասես,  
 Չնւր ես տընում, իմ հրրու,  
 Խանձարուրից խլրտուելու.  
 Թաթդ պինդ եմ կաշկանդել,  
 Չեմ տայ դէմքս խոցոտել:

22

Քարոզում ես, դնւ վանում ես  
 Բեհեղզերուզի երամն,  
 Որ պատելով սուրբ ժամն,  
 Գայթակղում է հայ դարմն:  
 Ունիս քարոզ՝ ազգիդ տարնս:

Քարոզում ես, դնւ հնարում ես  
 Օրահացի եզանակ.  
 Դժողքի, կըսլի փոխանակ.  
 Մեր դարուս մէջ խաղ ծանակ:  
 Ունիս քարոզ՝ ազգիդ տարնս:

Քարոզում ես, դնւ ընտրում ես  
 Ազատ յաջորդ Շնորհալու.  
 Վանդախներից մաքրելու,  
 Սուրբ աճուրդն բառնալու:  
 Ունիս քարոզ՝ ազգիդ տարնս:



Քարոզում ես, դու սաստում ես  
կրօնափոխին ատել ոչ.

Սիրել իբրև ընկեր ոչ,  
Որպէս զի ազգ մնայ ամբողջ:

Ունիս քարոզ՝ ազգիդ տարնս:

Քարոզում ես, դու խըլում ես  
լուսմայների սընդուկն.

Որբոց, այրեաց պիտոյքն,

Գպրոցների նեցուկն:

Ունիս քարոզ՝ ազգիդ տարնս:

Քարոզում ես, դու խրատում ես,

Թէ՛ կանգնելով բիւր խորան,

Կ'անէք բուերի ընակարան,

Եթէ չ'ունէք կըրթարան:

Ունիս քարոզ՝ ազգիդ տարնս:

23

Ո՛վ սըրբութեան հանդիսարան,

Բարեպաշտն քըթմնջում,

Երբ մի ճիւղաղ, հրէչ գործարան

Գմբէթիդ տակ մռնչում.

Ափսոս սաղմոս ե շարական,

Որ քեզ հնչում ամեն վարձկան:

Ո՛ւր են դասիդ սուրբ Եղիշեանք՝

Քըչոց, ծընծղայ համբաւած,

Ատենիդ մէջ կարծեօք Սրովբեանք

Քնարում էին «Սուրբ Աստուած»:

Միայն այսպիսի մեղեդիներ

Չեն ծնուցանի կրօնափոխներ:

Աստուածահուն գուսանութեան

Ա՛ռ ձայնազրիդ հովանի:

Առանց նորա ազդեցութեան

Անկեան քարըդ ա՛հ ունի:

Ասկայն, ո՛ւր է այն ականջն,

Որ խմանայ այս պահանջն:

Արեմտեան Մուսայներն

Կախարդել են խաչներիդ,

Է՛լ չեն ուժի սխալ խաղերն

Կենդրոնացել գառներիդ:

Աւաղ հօտիդ, հաղար աւաղ,

Կղերդ բերաւ գայլին մատաղ,

Գեղարհետիդ գանձանակին

Նոր Աշխարհն կը խիթէր:

Մի այդպիսի ոսկէ հանքին

Չէ հանդիպել իր մէջ դու:



Մինչդեռ բեմից կղերիկոսներ  
Դարձել են տնանկ Ղազարոսներ:

24

Փափըն երկրում կենում է ճոխ,  
Նրան չէ սպառում թողութեան փող.  
Խմում է նան ընտիր գինի՝  
Կը ցանկայի միշտ փափ լինի:

Բայց խեղճուկ է, աւանդ չիչվում,  
Գեղեցիկ կին նրան չէ զըգուում.  
Ուստի մահճում ընկեր չունի՝  
Չէի ցանկայ բնաւ փափ լինի:

Փաղիչահըն ապրում է շուայլ,  
Կանանոցում ննջում չէ մուայլ,  
Ուր կան հարսեր՝ զեղով յայտնի՝  
Կը ցանկայի Սուլթան լինի:

Այլ թըշուառ է, աւանդ կոչվում,  
Ըստ Ղուրանի կեանք է վարում.  
Ուստի չէ խմում կաթիլ գինի՝  
Չէի ցանկալ Սուլթան լինի:

Սրանց վիճակն ջոկ չէմ ցանկայ

Ո՛չ մի վայրկեան՝ խաչը վըկայ.  
Սակայն անձս կը զիջանի՝  
Սուլթան և փափ փոփոխ լինի:  
  
Աղջիկ, համբոյր տուր. այս անգամ,  
Բանդի Սուլթան լինել ցանկամ,  
Բաշխէք դարձեալ մի թաս գինի՝  
Որ կարենամ ե՛կ փափ լինի:

25

Պապականներ՝ մերայինք,  
Շատ էք շլացած Յիսուսեանից.  
Չեռն են մեկնում ձերայինք,  
Մի հրաժարուէք Գրիգորեանից:

Նոր արհեստ չէ պապութեան՝  
Դեռ բաժանել, ապա կլանել.  
Բայց մենք ծընունդ պարզութեան՝  
Չար խորհուրդն չենք դուշակել:

Մեր անկումն է փոխադարձ՝  
Մի ձեռն ծափ չի հարկանի.  
Սխալականն չէ նիրհած,  
Պղտոր ջրումն հեշտ որս կանի:



Դաւանութեան միութեամբ  
 Մըտրակ էինք պապականի,  
 Այսօր դարձանք բաժանմամբ  
 Վիճման խնձոր վատիկանի:

Ընկըղմելու հայ տարրն  
 կրօնքն գործիք ընդունեցին,  
 Մինչ դեռ վրձուեց աշխարհն՝  
 Աղբից այլ է եկեղեցին:

Հողաթափն լիզելով  
 Սուրբ սեղանդ խորթացել է.  
 Անձրդ Աջն մերժելով  
 Հայութիւնից որբացել է:

Անաթէմնյ Հասունին՝  
 Հայրենասպան Լօյեօլային,  
 Եւ տարտարոս Հաչիւնին՝  
 Դաւանահաչ սաղայելին:

Բաւական է հետտութիւն,  
 Պարզէք ձեռն կրօնակցութեան.  
 Այսուհետե հաչտութիւն,  
 Վրէժխնդրութիւն եւ պապութեան:

26

Վարդունի, սրտիս վնարդ,  
 Ի՞նչ օր սէրդ կըտրեցիր,  
 Եւ իմ տեղ ուրիշ մարդ  
 Երկըրպագու ընտրեցիր  
 Էն օրից բնաւ հրաժարուեցայ  
 Աշխարհային հրապուրանքից,  
 Միանգամայն խոտորուեցայ  
 Աստուածային պատուիրանքից:

Ի՞նչ երկիր և երկինք,  
 Երբ զրկուած եմ համբուրից,  
 Եւ ամօթ, նախատինք  
 Կնկալած եմ աշխարհից.  
 Լաւ է կընքեմ թըշուառ կեանքս,  
 Եւ նախանձից չ'այրուեմ բոցում,  
 Քան թէ կենդան ժամանակս  
 Քեզ օտարի տեսնեմ ծոցում:

Չար լեզու ո՞վ խառնեց,  
 Որ ինձ մահուան մասնում ես,  
 Կամ Աստուած ի՞նչ խառովեց,  
 Որ չ'իմացայ կամքըդ ես.  
 Թէ ես եղայ ցաւիդ պատճառ՝  
 Իս անգամս խնդրեմ բաշխես.



Այսուհետև ամենայն ճար

Գործ կը զընեմ, որ դու հաշտուես:

Էսքան սուգ, արտասուք

Ապերախտիդ չեն զգալի.

Էնքան դանձ, յարգանք, շուք

Միթէ միտդ չէ գալի.

Քեզ հետ չնչած թանկ ժամերս

Ի՛նձ մընու՞մ է միմիայն յիշեմ.

Եւ համարեմ սե օրերս

Թէ երբ հոգիս ես կը փըչեմ:

27

Ո՛վ Հայոց Աստուած,

Հայ արեամբ ստացուած

Դաւանանքն պատսպարիր.

Դաւագործին մի մասնիր.

Քանզի քո Աջն՝

Հայ ազատ խաչն

Դաւերից հանեց,

Մինչև ցարդ խնայեց:

Ո՛վ հայոց Աստուած,

Քո ձեռով ընտրուած

Ժողովուրդն խըրեցիր,

Միւս ազգերն ձուլեցիր.

Որպէս զի տիեզեր

Յիշէր, համողութիւր,

Որ ցեղն է Հայկայ

Սիրոյդ առարկայ:

Ո՛վ հայոց Աստուած.

Հայն միշտ համբաւած

Իբրև չարկամ իր տոհմին

Եւ բարեկամ այլ զարմին.

Սանձիր այս կիրքն՝

Մահուան սև կնիքն,

Որ ամենայն վէճ

Վերանայ նրա մէջ:

Ո՛վ հայոց Աստուած,

Հայն լուսից զրկուած՝

Մտաց մէքով պատած է,

Վիհի ափին նստած է.

Թո՛ղ ուսման գանձն

Գանձէ հայ անձն,

Մասնակից դառնայ

Մեծ ազգերին նա:



Ո՛վ հայոց Աստուած,  
 Արա՛, որ քո ասուած  
 Քանքարներից՝ հայն օգտի,  
 Յօգուտ ազդի միայն ուխտի:

Շնա ազգ կը բաղձար  
 Հայ ձիրքով պանծար,  
 Ա՛յլ ապերախտ հայն  
 Չէ գնահատել այն:

28

Ուտանողի զըրպանում  
 Մի գունդ մուկն է միշտ պարում:  
 Մինչի ուունգն է պարաքերում,  
 Դարձնակ երգում, չէ մըռ ուժ:

Իր թագունին է գալիս,  
 Քաղցըր համբոյր է տալիս:  
 Աստղիկն այս տեսնելիս՝  
 Վաւաչանքից է լալիս:

Գինետանը բազմուէր,  
 Շիշերի մէջ է թագուէր  
 Տարեկանը ուզա շինէր,  
 Սաւուցի վրայ է նշնէր:

Համալսարան կը փութայ,  
 Ամբիոնը կը թնդայ,  
 Գրիչը ձեռին կը խորդայ,  
 Կը վըկայեն Վայցեց դաս:

Անպատուութիւն չի տանի,  
 Մէնակրուի կը յայտնի,  
 Փնօք է, թէ վէրք ընկալնի,  
 Հաշտութեան թաս կը մեկնի:

Թըշնամու դէմ կուր լինի՝  
 Գրօշակը դեռ նա կ'առնի:  
 Չէնքը ձեռից չի թողնի՝  
 Մինչև վրէժը չը հանի:

Ութ վեցամսեակ քամու տուեց,  
 Մըրցածառն խնամին գրեց,  
 Վեհագիրն ծոցը դրեց,  
 Հայրը աչքին համբուրեց:

29

Ամեն ժողովուրդ անկիրթ թէ կըրթուած  
 Ունի յատկանիշ վերից սահմանուած:  
 Ուրիշ ազգերից նրանով է ջոկվում,  
 Որից շեղուելով անդունդքն է զլորվում:



Նան հայ ազգն՝ նախաբրիտոնեան  
 Ունի առանձին նըշան հայութեան.  
 Ներկայ դարուս մէջ եթէ չը մասնէ,  
 Սերունդին անմահ անուն կը թողնէ:

Կրօնական կեանքն նրա յայտարարն է,  
 Հայոց գոյութեան գլխաւոր տարրն է.  
 Առանց այս բնութեան հայ օրինակի՛լ  
 Ասիլ է թէ՛ նա՛ աշխարհ չի եկել:

Վարդանայ պաշտած միայն հանգանակն  
 Կ'աղատէ դրօշի Սուրբ Գաստառակն.  
 Բացի ախողոսից՝ Գրիգորազատան՝  
 Ազգի փըրկութեան չիք ուրիշ վահան:

Եւ արեւըտեան ազգաորս ծովում  
 Արամեան նաւն այս ղեկով վարվում,  
 Թէ ղեկն ջարդուի, վնայ խեղճ նաւորդին՝  
 Երբէք չի հասնի նաւահանդստին:

Քանի խաւար ես, մայր իմ Հայաստան,  
 Զո՛կ խաչն է միջնորդ քո ամբողջութեան.  
 Երբ պայծառանաս, կամիս, դարձ Մըլթոն՝  
 Ա՛յլ է աղղութիւն, ա՛յլ է եւ կըրօն:

30

Ո՛վ Տըվիխա քաղաք, աննըման քաղաք,  
 Ուր միշտ ուրախ են աղջըկուհք, արդայք.  
 Նորա կեդրոնով կուր գետն խաղում,  
 Զլանիւք ճուրնչում, այգիք ծիծաղում:

Արեազալին բնակիչք կ'արթնանան.  
 Տօնաչոր զգեցած, չըջակայք կ'երթան.  
 Պաշարն ձեռքին, տիկն շալակին  
 Մըշու մըշակն կը քայլէ այգին:

Հարսների քօղն ղեփիւռից ծըփում,  
 Կիտարաց լանջքին, այտերին ձեփում.  
 Հակատակասն վառվում արեկից՝  
 Տղամարդոց թուքն վազում բերանից:

Հովանոցի մէջ սըփուոցն բացան  
 Եւ ծալապատակ չուրջն շարուեցան.  
 Զուրն առուակով վիժում աւազան,  
 Տըսնախաղ անում ձկներ զանազան:

Մըսանը չամիրով, կապուցան խախլով  
 Կուշտ վայելեցին՝ միմեանց հարկելով  
 Մրդահալաւով այգեպանն յարգեց՝  
 Առատ վարձատրած՝ օրհնաթաս կնքեց:



Ածին նուագածուք նուագարաններն,  
Հիացուց երգչի գեղգեղանքներն.

Կազմեցին չրջան, ծափեցին չափով,  
Մէջ եկաւ զոյգն, պար բըռնեց դափով:

Կառավարչիցն հասաւ խիստ պատուէր՝  
Բերել Աթոռին վեց վեց թաս նուէր.

Վայ ստորադրեալին, թէ զլացաւ ծէան,  
Երբէք չի տեսնի խնամու երեսն:

Մի մի փունջ և ջահ անձ վեր կալան,  
Թմբուկն ու փողըն առաջնորդ ելան.

Հանդիսով քաղաք մըտան գիշերն,  
Նախանձու մեռան այլազգիներն:

**31**

Վարդան, Վարդան Մամիկոնեան,  
Մեր ազգութեան սուրբ ախոյեան.

Աւարայրու դաշտավայրն  
Թափեց զենիդ հայ խաչվառն:

Որորելիս հայոց սանատուն  
Կը ներշնչէ գործդ որդուն.

Աղօթելիս կը վարժէ միշտ՝  
Թօթովելու անունդ ճիշտ:

Արմենիայն չէ ապերախտ,  
Քո աւանդն փարեց անխախտ.

Այրարամն հեշտ կը հարթուի,  
Քան թէ կրօնից հայն կը զրդուի:

Երբ Վասակին հետուած 'ենք զգում,  
Կիտաստուած ես այլակերպվում.

Սպառնալիք, թագ խրոխտ Յազկերտից  
Չը խախտեցին Սուրբ Ղանդից:

Երջանիկ դար, որ հրկնում էր  
Քեզ պէս Գուստաւ Աղոթփոսներ.

Գաւանութեան վէճ ծագելիս՝  
Սուրնով էին վճիռ տալիս:

Արևելքում խաչըն ուսիդ՝  
Պարսպեցիր քո Յիսուսիդ.

Արևմուտքն անարդար է՝  
Եթէ ազգիդ չը վարձատրէ:

Թէպէտ ազգից չունես անդրիք  
Բախտի բերմամբ, Մեծդ պատրիկ,

Բայց քո անձդ՝ ոսկուց ձուլած  
Մեր սրտումն է արձանացած:

Հնչէ բեմից եկեղիս,  
Քո անունդ անխախտ:



Պոօսխուռնի արժան է սա,  
 Հայրենիք, կրօն, ազազակեց՝  
 Իր գլուխն մեզ պատարազեց:

**32**

Գն՝ ծըխախտա, ծանօթ տունկ,  
 Հոտըդ մուշկ է, յասպար է,  
 Գոյնդ որպէս դեղին խունկ,  
 Համըդ անուշ շաքար է:

Տէր, առարիք էս տընկին  
 Խոնաւութիւն, ջերմութիւն,  
 Սորա ցանօղ մըշակին  
 Մինը հազար տուր արդիւն:

Օրհնեալ լինի էն արան,  
 Որ ըսկզբից քեզ բըղխեց:  
 Յիշեալ լինի էն մարդն,  
 Որ առաջին քեզ ծըխեց:

Երբ ամպերդ բերանից  
 Օղակ օղակ է փողում,  
 Ծխողդ Չինու կայսերից  
 Իր գլուխն բարձր է ծախում:

Քանի մաղձուտ վայրկեաններ  
 Քո ախիոնով ցընդեցան,  
 Եթերային աղջիկներ  
 Ուզեղի մէջ զարթեցան:

Բուրճք, եղբայրք, ծըխախտ,  
 Քիւմքներս թնղ կըշտանայ,  
 Կեանքն էլ որպէս ծըխահոտ  
 Թէ վաղ, թէ ուշ կ'օղանայ:

**33**

Կուռնկ, զարնան աւետիս,  
 Երամդ որ կլիմայից,  
 Լուր չունիս պանդըխտիս  
 Կիլիկիոյ սահմանից:

Թեաւոր գաղթահլուր,  
 Մի պատասխան չես տալիս,  
 Ո՛հ, զխեմ՝ սուր ու հուր  
 Նըշմարել ևս գաղթեկիս:

Այլ երս չես զըբոնի  
 Բաղմապալատ ոստաններ,  
 Ծիրանազարդ չես տեսնի  
 Լուսինեան տան ասպետներ:



Քո տեսած քաջերն  
 Գարձան Տաճկի գերիներ,  
 Եւ փայլուն զէնքերն  
 Իրանց ոտի շղթայներ:

Տաճարներն մարմարեայ  
 Ախոռ և գոմ դարձուցին,  
 Եւ նոցա խաչի վրայ  
 Պաշտօնեային խաչեցին:

Այցելով Տաւրոսն  
 Հրճուում էիր ծաղկունքով:  
 Զէյթունի հերոսն  
 Հերձվում է այժմ տատասկով:

Պիղծ ձեռքն օտարի  
 Բնութիւնը ողջ փոփոխեց,  
 Լեռնեան աշխարհի  
 Անունը միայն մեղ թողեց:

Ուստի, կռնակ, պանդխտիբ  
 Երկրագնդիս ցամաքն,  
 Հայ ազգին հաղորդիբ  
 Ալիլիկիոյ վիճակն:

Բաւական է մեղ մըտաց զբաղմունքն,  
 Մեր ուխտն էլ ունի իր համաղմունքն.  
 Այսօրից առաջ բնեւած քրքրանել:  
 Ի՛սկ այնուհետեւ բաժակին մատնել:

Կեցցես հայր Բակքոս՝ մարդկան բարերար,  
 Կեցցէ եւ զիւտղ մինչև կայ աշխարհ.  
 Յոգնած մարմինս զո՛ւ կաղզուրում ես,  
 Երբ պարապմունքից նուաղում եմ ես:

Հարկաւոր է շուտ ուխտատուն շտապել՝  
 Ժամի ութիցն է՝ կաթիլ չեմ ըմպել:  
 Մոմապահուժեան վարձս թող լինի,  
 Մի շիչ վարդագոյն Հռենոսի գինի:

Արդէն բանակուած կենաց տաճարում  
 Ուխտաւորներն խմիչք են զո՛հ բերում,  
 Կարմիր արիւնն բիւրեղէն թասին  
 Ընդունելի է Գիտնիստսին:

Անձ գաւաթով զանգահարեցին,  
 Գինի պաշտելու հիւրասիրեցին.  
 Ով պատարագին՝ բոպէ ուշանայ,  
 Կը քամէ մի շիչ իբրև տուժանք նա:

Միայն, մեղաւորըս, ես եմ յապաղել,



Որ աղօթատունն զեռն չեմ յաճախել,  
 Երթամ, համբուրեմ զինով տակառին,  
 Մեր սքանչելագործ Բակքեայ պատկերին:

35

Ամիրայի ապարանքն  
 Եօթն հրաշալեաց շրջանումն է,  
 Նրա կենցաղն, հրաւիրանքն՝  
 Միայն իր տիրողի զահլիճումն է:

Անթագ, անդէնք, ստրուկ տիրացուն  
 Լըբրում է անդամ տէր ձեանալ,  
 Եւ նիւթ տալի Եւրոպացուն՝  
 Մատաղ ճանաչել, ծիծաղ բառնալ:

Տաճիկ գահն կը նըզաստէ  
 Հայ կարծեցած բարօրութեան,  
 Վըստահ գոլով, որ կաշխատէ  
 Տոկոսին տոկոս՝ իր տըքնութեան:

Վեհխումբըն՝ իցէ ասէ,  
 Թէ վեհ յօղուածն է հայի զրոյցն,  
 Շատ կը զղջայ, երբ նա լըսէ՝  
 Լոկ որովայնի, Աստղիան հարցն:

Եւնամ աղգութիւն, կամ թէ չէ մահո՞  
 Հայն կարդում, թերթում ամեն հողում,  
 Բայց մըաքունն երբէք չի դայ՝  
 Վարժելու իրան այդ սուրբ սողում:

Հայն վըճուել է, որպէս օրէնք,  
 Թէ հայասէրն կմնայ դըժգո՞ն:

Անշնչտ կը մնայ, երբ համարենք՝  
 Մի նահանգի վրայ՝ մի անձնադո՞ն:

Հայն կը խառնուի ազգի բանում,  
 Միայն փառքից, օգտից, վրէժից վառած:

Ուստի, ինչ կնք շատ զարմանում,  
 Որ ազգի տունն է՝ թո՞հ ըո՞հ եղած:

Հայն չի տայ նուէր յօգուտ հայի,  
 Այլ միջնորդողին կը պարտադրէ:

Որպէս զի վաղ պէտք պատահի՝  
 Փոխադարձաբար սա վարձատրէ:

Եւ թող մեր մէջ խորհուրդ մընայ՝  
 Հայ քարը լա՞ն է Տաճիկ հացից:

Մինից՝ այս չենք կըշտանայ,  
 Բայց հնարաւոր է՝ ղեղուիլ միւսից:



36

Արշակիսմէն էկած թուխտն՝ բարովագիր է,  
Գըրում է թէ չուստ զուքամ տիս՝ փուքը էլ համ-  
փիրէ.

Այ դուն լաւ մարթ, անխըճստանք՝ ինձ կի չիս  
հարցնում,

Աչկիրս ջուր կըտըրուեցաւ՝ ուր իս լացըցնում.

Անտըղամարթ, աչխըրքումս՝ լիղի է կինքն,

Շուաքի պէս է էդնէս դալի՝ քու թուխ պատկիրքն.

Աստըճու օր, ակնեղէնքս՝ զըցում իմ շընքիս.

Տրոսվում. կանգնում զրան շիմքունն՝ վուր լաւ դուր  
գամ քիզ.

Էրազումըս տեհնում իմ՝ վուխչ՝ նըստած իմ կըշտիզ,  
Հիղըս խազում, կըփչըրտում իս՝ կպցնում իս սըր-

տիզ.

Տղի պէս քամի չը գիղենասս՝ ամէն ակնըկան,

Մէօրուայ չէ, զճ միր սէրն է աւիղինական.

Գերիս դուն էլ ինձ աւազար՝ իմպէս մնացիլ իս,

Թէ մէ նուր վարթ հուտ կախնելով՝ ինձմէն հով-  
ցիլ իս.

Արարմունք չէ, մի՛ անի էդ՝ տէր կացի խօսկիդ,

Թէ չէ կենդան կու պատընքիս խիթճ Շուչանիկիդ:

37

Վարժարան և զէնք, վըկմյ է Աստուած,

Երկուորեակներ են՝ մի մէջքից ծընուած.

Ուստի, ուլ սոյնը ջոկ ջոկ կ'իմանայ,

Հայութեան առաջ կը մեղանչի նա:

Ի՞նչն լոյս ածաւ զիրըն, արհեստն,

Երեխան կասէ՝ երկաթի գիւսն.

Ուստի, մի սուրբ միտք օդն կը ցընղի,

Եթէ պողպատն նրան չ'առաջնորդի:

Արդեօք Եւրոպան գիտութեան շնորհով

Իմացաւ անզէնք ապրիլ հաշտ, սիրով

Ուստի, Ասիան զըրկել վահանից՝

Ողջ մին է հողին անջատել մարմնից:

Ի՞՞վ ազատուեցաւ՝ զինադուրկ զուլ

Աւիւծի թաթից՝ քարոզ կարդալով:

Ուստի, ամենայն վարժարան, վարժոց՝

Սրիկայի առաջ է խախուտ ամրոց:

Ի՞նչով խաչկալն զերծաւ վըտանգից՝

Վարդանանց սըրով, որ խաչին էր կից.

Ուստի, զըպրութեան հայ ղըօշակի վրայ

Պիտի ծածանի այլուրէն և զրահ:



Ի՞նչու Տետոնը իր վարժողունն  
 Պարտադիր արել զինամարզունն,  
 Ուստի, Վոսփորցին, երբ վարժոց զըծէ,  
 Թո՛ղ հրահանգի մէջ զինախաղ մուծէ:

Ո՞ր Լատին կամ Յոյն համալխարհատէր՝  
 Քաջ զօրավար չէր և իմաստասէր.  
 Ուստի, խօսում է պատմութեան տառն,  
 Թէ անսուր չի գայ լուսեղէն դարն:

Չո՛ւր է տաճկահայն շացրել ինքն իրան,  
 Թէ՛ նախ վարժարան, ապա՛ զինարան.  
 Ո՛հ, մինչև չիրն բարւոք կը թըրջի,  
 Հիւանդի հոգին իսպառ կը թըռչի:

38

Ասում իս ինձ թէ՛ վրենց՝ իս զիմնում  
 Էղբան ցաւերուն՝ Շուշանի համա դուն,  
 Գերեզմնի դրանը քիզ տեհնելով.  
 Ինձին անիծում՝ քու միխկու քարզուրձում.  
 Մատղաշ տարիքդ ինախէ էլէ,  
 Միխկ է քու տէրն՝ մահու գիղ է սէրն.  
 Քի պէս շատիրը եչխի ճանգն  
 Նընդիլ ին գերի՝ զլուսը վրէն ին զըրի:

Թէ էտէնց խիխճդ է գալի զլուխս,  
 Է՛լ ինչ իս տանջում՝ մէ մողըդ չիս կանչում.  
 Չարիդ փոփո ըլի, իմ Շուշան ջան՝  
 յս ասած ունիմ՝ թա՛ք խոխուրթիս հասնիմ,  
 Վուր գիղենամ, թէ դու՛ն սիրում իս,  
 Ծունդըր կու զընիմ՝ սըրփի փիզ կուպաշտիմ.  
 Հաղա՛ր էրնէզ էն մարթու բախտին.  
 Վուր դուր գայ աչկիդ՝ ու փաթըթուի մէչկիդ:

Էրէվում է, իմ չարչարանքս  
 Քի դուր է գալի՝ վուր մէ պաչ չիս տալի.  
 Էդ էրկու կոկոմ նըռան տակն  
 Մըտկումս չէր գա՛ վուր էտէնց հով սիրա կայ  
 Գերթիս իս արժանիկ կուլիմ մէ օր,  
 Քի մէ ճիտ անիմ՝ իժում հուզը մըտնիմ.  
 Գանդատըս անմիղ ինչ կու օտկէ՛  
 Խափուեցայ գնացի՛ մէ մահն է ինձ մնացի:

39

Հայրենիք՝  
 Քո մանկութեան դաստիարակն է.  
 Գու սանիկդ  
 Պէտք է տուժես, ինչ որ հանրկն է.  
 Ոքով՛նտես զիտութիւնդ



Եւ վայելած բարութիւնդ՝

Նորա զոհին շնորհապարտ ես,

Այսօր նորա շնորհիւ մարդ ես:

Անասունն

Իր որջունն մնում է ամուր

Եւ թըռչունն

Իր բընունն չէ պըղծում զուր:

Մինչ բանական արարածն

Մէջք է դարձնում հայրենեացն,

Եւ սրբազան, սնական բովն

Արատում է բերանովն

Եւ այն որդւոյն

Անաթեմայ, նըղովք կարդա՝

Ով լեղի, թոյն,

Հայրենեացն ճաշակել տայ,

Փոխարէն այն անուշ կաթին,

Որով զիեց մայրական ստին.

Յուսով, թէ երբ սրդուն զիմի՝

Արիւն թափէ, քրտինք քամի:

Երկնիս տակն՝

Կենդրոն սիրոյ՝ հայրենիքն է.

Նըղատակն

Մահկանացուիս նան ինքն է.

Առանց նորան մահ է կենքն,

Նախատինք է՝ գոյքն, փառքն.

Ուստի, նա է երջանիկն,

Ով սիրում է հայրենիքն:

40

Ո՞րն է աշխարհ Հայաստան,

Միթէ սա է Պարսկաստան.

Ուր միակ իղձն Սողոմ, Գոմոր է,

Ընտանի կենքն՝ խռովութեան խմոր է.

Չէ, չէ, չէ, չէ. սխալ է,

Մեր աշխարհըն ան է:

Ո՞րն է աշխարհ Հայաստան,

Միթէ սա է Վըրաստան.

Ուր մըշտ շփոթում են կրօնը ազգի հետ

Չար լեղուի շնորհիւ՝ նայում են մեղ խէթ:

Չէ, չէ, չէ, չէ. սխալ է.

Մեր աշխարհըն ան է:

Ո՞րն է աշխարհ Հայաստան,

Միթէ սա է Տաճկաստան.

Ուր դէպի ուսմունք՝ չիք համակրութիւն,

Քրիստոնէի դէմ կայ հակակրութիւն.



Չէ, չէ, չէ, չէ. սխալ է,  
Մեր աշխարհըն անլ է.

Ո՞րն է աշխարհ շայտատան,  
Միթէ սա է Յունաստան.

Ուր դաւանութեան մի յովտի համար.  
Կըռուով և վճռով կրթում են իրար.

Չէ, չէ, չէ, չէ. սխալ է,  
Մեր աշխարհըն անլ է.

Ո՞րն է աշխարհ շայտատան,  
Միթէ սա է Ֆրանկստան.

Ուր ազգն փափին՝ երկիրպագանում,  
Նորա ընտրութեան՝ քուէ չէ արկանում:

Չէ, չէ, չէ, չէ. սխալ է,  
Շայտատանը անլ է.

41

Մեղանումն նա է Աստուած,  
Ով ունի զանձ և շատ ստացուած,  
Թէև վնէր Մեհրուժան՝  
Կախաղանի նա արժան:

Բազմութիւնից հազար բերան  
Վըժժ է խընդրում, նզովում նորան

Բնյց պընդում ենք՝ քսակ է, քսակ,  
Տընաւէրն չէ վասակ:

Մեղանումն հայախօսից  
Ջրուշանում են, որպէս այսից.  
Համբաւած է իմաստուն,  
Ով չէ խօսում մօր լեզուն:

Վիշապողին խորթ ուղղութեան  
Լափեց կէսն ժողովըրդեան.  
Բնյց կրկնում ենք՝ հնց է, հնց,  
Որ հայ ձեռքով չէ թըխած:

Մեղանումն Սողոմացին  
Շուն չէ թըվում ոչ մի անձին.  
Չը կնյ կրկնից զարհուրանք,  
Եւ այլազգից պատկառանք:

Անմեղ զոհն մնում է դատի,  
Ի սէր ազգի և հաւատի.  
Բնյց զոչում ենք՝ տէր է, տէր՝  
Մինչ քարկոծել պիտոյ էր:



42

Արմենունէի, սիրունի՛ իմ սրախ սերտ հատոր,  
 Խորհուրդ մեծ է աւետում՝ քո սեռիդ կոչումն.  
 Չնւր ես անձդ ճանաչել՝ տղամարդուց նուաստ,  
 ստոր,  
 Քեզանից է հայն սպասում՝ իր աղատ շնչումն:

Ընտանեկան շրջանում՝ իրաւունք, օրէնք ես,  
 Ամեն անգամ սրբութեամբ՝ սիրում է, մեծարում.  
 Ամանական վիճակում՝ մըտերիմ՝ ընկեր ես,  
 Օրինակ ես զովութեան՝ ամենայն աշխարհում:

Գլխազարդիդ ակներից՝ մի ակն կայ չը կայ,  
 Որ զարդարէր տանտիկնոջ՝ կատարեալ շքեղութեամբ.  
 Քեզ վայել է այս ժամիս՝ մի այլ նոր առարկայ՝  
 Կրթութիւնն ան, կրթութիւնն՝ ամենայն տըքնութեամբ.

Պէտք է միայն թէ՛ հարւոզատ, մտաւոր արեղ՝  
 Այրարատայ զագաթից՝ ելանի, ողջունի.  
 Չի զալարի պատուաստից՝ մայրութեան տերեղ՝  
 Այս հոտաւէտ վարդենին՝ տատասկ, փուշ շատ ունի:

Արմենիան՝ քո ծնունդն՝ կոյր շրջում, լոյս խնդրում,  
 Գիտութեամբդ արձակի՛ր՝ խաւարի կասկանից.

Ո՛վ որ աղգին մարդկութեան կեանք աւթում, սնունդ  
 չնորհում.  
 Ոսկեղէն դար նմանապէս կը բլխի նորանից:

43

Ումից հայն ունի յոյս,  
 Ընդունել մի օր լոյս,  
 Մօրից՝ չիք տարակոյս՝  
 Կեցցեն զիտուն մայրերն:

Ո՛ւր աղգն է ստըրկանում,  
 Վաղ, թէ ուշ չըքանում՝  
 Ուր մայրն է անուսում,  
 Կեցցեն աղատ մայրերն:

Ի՞նչ սանձեց աշխարհքն,  
 Քաղցրացուց կոշտ բարքն՝  
 Մայրական նուրբ հնարքն:  
 Կեցցեն ճարտար մայրերն:

Ո՞վ բառն է ծընընդեան  
 Ազդում՝ հեշտ մանկութեան,  
 Ծընողն մարդկութեան:  
 Կեցցեն քնքուշ մայրերն:



Ե՛րբ կրօնն է մի որդուն  
 Աւանդում հաստատուն՝  
 Երբ մայրն է խրատատուն,  
 Կեցցեն արդար մայրերն,

Ո՞ր սանն է թառամած,  
 Կըրթութեան անխմաց՝  
 Որ մօր ստին չէ ծամած,  
 Կեցցեն ստնաու մայրերն:

Պաշտելի իմ հայեր,  
 Տամ ձեզ մի նոր հայրմեր՝  
 Պատրաստեցէք հայ մայրեր  
 Կորչեն խնորուած մայրերն:

44

Շտուղիողուսի ցիրկըւ մանաբն՝ և նրա կօրմիւցէն  
 Կեսարք թաղից և պորփիւրից՝ բարձրը կը դասեն.  
 Բաւարացի գարեջրով լի դեք-լգլասը  
 Չի բացասի ինքն Բակքոս՝ գինու դիտը:

Նա էզզամբն զեռ չը բրնձած՝ մուլուս վիճակում,  
 Շկանդալներով ողջ բատհաուզը՝ արդէն աղմըկում.  
 ձեմարանի կանցլէի մէջ՝ բապորտ է գալի՝

Մեր ապագայ բուրջի մասին՝ պրոտեստներով լին  
 Ամիս մնացած մինչի տերմին՝ սեմեստրի ծայրում,  
 Նըստաւ օքսըն բանտարկուելով՝ բողբնքամերում.  
 Բաւական են բառֆերէյնն՝ լեքսիկոն ձեռում,  
 Նո՛ւկենս, վո՛ւկենս, գիշեր ցերեկ՝ լատէյն է քաղում:

Պրեսպարանդը ներկայացաւ՝ հէորզալ փորձուելու,  
 Ուր շտատրատը և հոֆրատը՝ հարցեր են տալու.  
 Գրելով տէման, և բանալով՝ Հորաց, Օվիդին,  
 Ըսկսում են բոմբարդիրըն էզզամբնանդին:

« Դուրխընչտանդըն » հէնց աւետեց՝ պրիւֆունգս-  
 կոմիտէն,  
 Վօկարուը, տէօրեմը՝ ճնտցումը կը ցնդեն.  
 Ի՛սկ թէ դուժեց զուրիս գեֆալըն՝ երբորդ փորձից  
 Մուզըն շտաղից չվում է մի այլ ունիվերսիտէտ:

Երբ մատրիկըլ սինդիկուսից՝ ընկալաւ ֆուքսը,  
 Երկար մօրալ կարդում բեկտըր՝ մագնիֆիկուսը.  
 Պունկտերի դէմ սպառնում է նա՝ մոնիտում, կարցեր,  
 Կոնդիլիում արէուանդի՝ բեկեզացիւններ:

Ընտրեց թէ չէ մի ֆակուլտէտ՝ իր շտուղիկենսականում,  
 Այնուհետև՝ աղեօ լեկցիոն՝ և կոլեկիում:



Միայն կը տեսնես կուեստորի մօտ՝ բլելիցի համար  
Պրօֆեսորին և ղոցկնտին՝ աալու հոնորար:

Պեղելից զատ ուսանողի բողոնքամերըն,  
Չի յանգզնի մագիստրատն՝ դնալ պրօֆանիլըն:  
Նուիրական են մուսայազնի կոչումըն, անձն՝ մեյն:  
Միայն սենատուս ակադեմիկուս՝ է դատախազն:

45

Բարերար հայրն զօրանայ.

Երախտիքն քաղցրանայ,

Թէ իր կենաց օրերում,

Թէ հանդերձեալ աշխարհում.

Իցէ ներկայ մուայլ ցեղն

Չիմանայ նրա բաց ձեռն՝

Սակայն կը դայ մի պայծառ դար:

Կը գնահատէ նոյնը արդար:

Սեպուհ պարսպն մարդկութեան

Գանձանակն է զըթութեան.

Անուն է մարդ ժառանգում

Քաղաքացու՝ երկընդում.

Միրան մի այլ սիրտիանք զգայ,

Որ արծաթում բնաւ չը կայ:

Ո՛հ, հազար է նորա վարձն,

Որի մէջ կայ այս սուրբ կայծն:

Ինչպէս որք սիճան շուռի

Լինել անանկին հովանի՝

Խորհրդաւոր միտք ունի.

Սուրբ պատկերն մեր Տիրոջ

Անարգութեան զոհուի՝ նչ,

Անձն փորձից կը խորշի,

Մարդկան կոչման կ'ախորժի:

Անձ անդամ, անձ արդիւն՝

Մի ազդութեան, որ չունի տուն:

Ամեն ծագից աշխարհիս

Խլացնում է վայն՝ հայ տարրիս:

Լինենք տուրքով արձագանք՝

Կը ներշնչէ ոգի, կեանք:

Մեզ իրար հետ կ'ազգակցէ,

Միութեան սէր կ'արծարծէ:

Ապս զալով մի սուրբ կեդրոն

Կը պահպանենք երկիր և կրօն:

46

Կուամբամբուլին է ըմպելի հիւթ՝

Կոչունքի մէջ միշտ անհրաժեշտ:



Ճաշակն նորա՝ է հաղուազիւտ՝  
Ամեն ախտին եւ շահաւէտ.

Ուստի, անձրս երբ այլայլի,  
Կ'ըմպեմ մի շիշ կուամբամբուլի:

Երբ պատաղորոսից, իբր՝ այսահար,  
Անկողնիս մէջ թաւաղլոր դամ,  
Եւ ապսպարէ բըժիշկն ճար,  
Որ խիթքերն ցաւիս չըզգամ՝  
Կասեմ զեղից անդ, պատուելի,  
Գրիբ մի սըրուակ կուամբամբուլի:

Իցէ սիրունիս ուրանալով,  
Անհաւատար հրապարակուի,  
Իր սիրան սրտին զո՞հ բերելով,  
Սիրոյ համբոյր միշտ պարզիլի.  
Կորուստն չէր լինի զգալի,  
Միայն թէ լինէր կուամբամբուլի:

Վայ թէ ծնողներս՝ երաժիտով  
Ամուսնացնել ինձ փափագեն,  
Մի չըքնաղ աղջիկ մեծ օժիտով  
Հարսնացու եւ առաջարկեն.

Որդուն հաճոյ էր աւելի,  
Մի տակառ թունդ կուամբամբուլի:

Երբ պատերազմում առօք-փառօք,  
Իբրև կրտրիճ, հանդիսանամ,  
Եւ սպարապետն դատէ բարօք,  
Որ քաջութեան խաչ ըստանամ.  
Ի՞նչ զըլխիս եմ, կասեմ, տալի,  
Տճւր մինչի մահ կուամբամբուլի:

Ով համոզմունքիս հակառակն՝  
Այլ գաղափար վարդապետէ,  
Իմ առաջադրած օրինակն՝  
Պատգամի պէս սուրբ չը պաշտէ՝  
Այնպիսին է՝ լակ պո՞ղաւէ,  
Որ չէ ըմպում կուամբամբուլի:

47

Մայրենի բարբառ, հայկական բարբառ,  
Քան ըզքեզ սուրբ բան չը դիտեմ իսպառ.  
Ներքեն դու ես, վերեն Ստեղծիչ՝  
Իջար Նրա հնչման ներկայացուցիչ՝

Ո՞րքան ճակատներ ջխտուեցան, գնացին,  
Որ մինչի զենիթ բերին, հասուցին.  
Քո ձայնով զրոշմած հին մազադաթն,  
Իբրև մասունք է պաշտում տաղանդն:



Յունականի հետ մըրցելով յաճախ՝  
 Յաղթութեան պսակն մնացել է դեռ կախ,  
 Լատինականը հրաւիրեց կըրկէս՝  
 Սակնյն պարտութիւն խոտտովանեց քեզ:

Ով քո հրաչքներին կոյր չէ հաւատում,  
 Բերանն ու ձեռքն բառիդ չէ ուխտում,  
 Լն էր հայ անուամբ՝ նա աշխարհ չը դար,  
 Քան թէ համարուէր գայթակղութեան քար:

Համայն բնութեան մէջ կայ դաշըն, որէնք  
 Գառն չի ոռնայ դայլի պէս երբէք,  
 Քեզ ուրացողն, քնչ արարած է՝  
 Անբանից իրան առաւել ցած է:

Տասն միլիոնը գո՛հ էր քեզանից,  
 Ոսկեծիր կազմեց անմահ գրողներից,  
 Այժմ անդամն լըրբում է պընդել՝  
 Հայ լեզուով հնար չէ ասպարէզ հորդել:

48

Շտուղենախի չափ աղատութիւն  
 Ո՛չ որ չէ վայելած,  
 Նրա պէս կեանքի վայելչութիւն  
 Ո՛չ ով չէ վարած:

Նորամըտին կը հրաւիրեն  
 Ամեն վեցամսեակ,  
 Օրէնքներն կը բացատրեն  
 Կը տան եւ տոմսակ:

Յաւերժական տարադրութիւն  
 Սպառնում են կարգաւ,  
 Ով յանդըգնի ընկերութիւն  
 Տարադրին ցոյց տալ:

Պարտադիր է զինախաղն  
 Շտուղենախի համար,  
 Կը պըղծադրեն, եթէ վաղն  
 Հրաւէրն զլանար:

«Գուք» կոչողին դո՛ւրս կը կանչէ  
 «Ապուշ տղայ» խօսքով,  
 Իսկնյն պէտք է սա որոջէ  
 Չարկերըն գէնքով:

Պըղծադրեախն, թէ գնալ ցանկայ  
 Այլ համալսարան,  
 Պըղծատոմսըն արդէն վըկայ  
 Կանխել է նորան,

Մի բազմածէս խրախճան կըտայ



Տասանորդ արկղից, միայնագործ  
Եւ միութեան տօնին կերթայ

Ամեն երկրակից: զի հիշմանս  
Քանոնս մնա զքեզ

Նորընկալն պէտք է շալկէ

Ամենայն խօսրակ, մարտնչական

Եւ իբրև ստրուկ սպասահարկէ

Հացի ժամանակ: ինչպէս զհարկ  
Քանոնս մնա զքեզ

Ասպետական նշաններով

Աւազն շողաց զգրատու  
Սղատամիտ նուազներով

Աղատամիտ նուազներով

Ծառատան խաղաց: ինչպէս զհարկ  
Քանոնս մնա զքեզ

Միարանութեան գտակն ծածկած,

Նըստաւ հացկերոյթ, զգրատու

Աղգայնութեան զրօշն պարզած,

Ծրծեց գարեհիւթ: ինչպէս զհարկ  
Քանոնս մնա զքեզ

Խորհրդաւոր ծըրաներով՝

Թատով համբուրեց, զգրատու

Եւ չամիրերով գտակն սըրով՝

Ուխտին սէր նուիրեց: ինչպէս զհարկ  
Քանոնս մնա զքեզ

Ուխտազանց է, թէ չը սպառի

Մինչի յատակն, ինչպէս զհարկ  
Քանոնս մնա զքեզ

Անձնուրաց է, եթէ թմբրի

Սեղանի տակն: ինչպէս զհարկ  
Քանոնս մնա զքեզ

49

Միջասանման, միջաշաւիղ,

Աստուածներու դու շառաւիղ:

Վայրենին քո չնորհքով

Քայլ առ քայլ աղղացաւ,

Եւ գլխով ու բազկով

Աշխարհիս սէր զարձաւ:

Բարեխառնութիւն՝ է կենդանութիւն:

Այն՝ այդ և ոչն՝ ոչ:

Անձ երկու հակոտնեայք ոճ,

Որով կայ քանդակած

Հայ սըրտի տախտակն,

Վեղարի աւանդած

Ծայրահեղ կըտակն:

Բարեխառնութիւն՝ է կենդանութիւն:

Սուրբ Բաբունու ըսկզբունքին

Համաձայն չէ երկծայր ոգին:

Փորձանք էր իսկացնել

Այլաբան գրութիւնը, ինչպէս զհարկ  
Քանոնս մնա զքեզ



Լոկ տառից գոյացնել  
 Արկապտիկ բնութիւնը  
 Բարեխառնութիւն՝ է կենդանութիւն:

Ի՛նչ որ խորհի հայ քրիստոնեան՝  
 Միշտ կը համնի անչափութեան.  
 Միջխառն խաղացքով  
 Վեհացաւ Գերմանը,  
 Ծայրընթաց ընթացքով՝  
 Ստորացաւ Արմենը:

Բարեխառնութիւն՝ է կենդանութիւն:

Օրհնում եմ քեզ հեթանոս դար,  
 Գոնեան քո մէջ կար միջնալայր.  
 Խնդրենք նոր տոմարում  
 Ծայրութեան արմատն,  
 Ուր անծայր վէճերում  
 Ծայրացաւ հայ մարդն:

Բարեխառնութիւն՝ է կենդանութիւն:

Մեզ օրինակ վասակ, վարդան՝  
 Նախագահներ ազգիս բնութեան.  
 Առաջին՝ բնատիպար  
 Բորենու և օձի,  
 Երկրորդն՝ գաղափար

Աղանու, առիւծի  
 Բարեխառնութիւն՝ է կենդանութիւն:

Միջակէտն ընտրենք միաբան՝  
 Մեր բոյս բարուց նըշանաբան.

Ահռելի ծայրակէտ,

Լաւրա, վանք լուեցին,

Եւ քաղաք, դաստակերտ

Մեղքերն քաւեցին:

Բարեխառնութիւն՝ է կենդանութիւն:

50

Յընձն, եղբայր, ուրեմն  
 Հասակիդ զարունն է.

Յետ ամառան ցնծութեան,

Եւ յետ աշնան ձանձրութեան՝

Օրերիդ ձըմնուն է:

Մեր նախորդն ի՛նչ եղաւ,

Այն որ կեանք ճաշակեց.

Վերամբարձէք երկինն,

Եւ թափանցէք գետինն,

Դրախտ կամ դժոխք ժառանգեց:

Ընդունանք է աշխարհս,



Ոչորին չէ մընում.  
Հոգեհանը հանում է,  
Հոգիներս հանում է՝

Ոչ ոքին չէ խնայում,  
Մտքամուշցմ ընդայ սրոյ դիմ

Կեցցէ լուսոյ տաճարն,

Կեցցէ եւ ամբիոնն.

Կեցցէ արթուն տեսչութիւն

Եւ անաչառ վարչութիւն՝

Նաև ողջ պաշտօնն:

Կեցցէ ամեն օրիորդ,

Որ հեղ է և կըրթուած.

Կեցցէ ամեն լրծակից,

Որ տնտես է և անբիծ՝

Մանաւանդ ողորմած:

Կեցցէ հայոց աշխարհն,

Կեցցէ եւ հայ ազգն.

Կեցցէ ազատ ոստանն

Եւ հարազատ մարդպանն՝

Եւ երս սուրբ Գահն:



Վ Ր Ի Պ Ա Կ Ն Ե Ր

Էջ.	Տող.	Սխալ.	Ուղղ.
7	— 19	— Բազկին . . .	աղգին
10	— 8	— սըտեղ . . . . .	չըսպել
11	— 17	— իւր պարոնից.	հարեանից
15	— 4	— գնում . . . . .	զընում
17	— 2	— սլանում . . . .	սըլանում
24	— 11	— Արքունիքների	Արտաքինների
25	— 8	— ազգութիւնն . .	մարդկութիւնն
27	— 18	— դառն . . . . .	զըրան
28	— 2	— տախտի . . . .	Տաճկի
34	— 18	— ցանկալ . . . .	ցանկայ
46	— 5	— յապար . . . .	յամպար
57	— 14	— չար . . . . .	զուր
58	— 6	— կրծում են . . .	օծում են
58	— 10	— Ֆրանկոստան . .	Փրանկոստան
59	— 7	— Վիխչապողին . .	Վիթար ողին
60	— 3	— Նուստ . . . . .	Նըւստ
62	— 11	— Պատրաստեցէք	Պատրաստէք
52	— 15	— դեբլ-լըլասը . .	դեբըլըլասը







ԳԻՆՆ Է 30 ԿՈՊ.



19541

2013



